

Öğretmenlerin Görüşlerine Göre Denetmenlerin Etik Dışı Davranma Düzeyleri

Doç.Dr. Ali Sabancı
Akdeniz Üniversitesi-Türkiye
alisabanci@akdeniz.edu.t

Bil. Uzm. Esra Yücel
Milli Eğitim Bakanlığı-Türkiye
esrayucel02@gmail.com

Özet

Bu çalışmada, ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerinin etiğe ilişkin kendi kavramsallaştırmaları çerçevesinde denetmenlerin etik dışı davranma düzeylerine ilişkin görüşleri incelenmiştir. Bu araştırma nitel ve nicel araştırma yöntemleri kullanılarak karma olarak desenlenmiştir. Veriler araştırmacılar tarafından nitel yöntemle elde edilmiş olan etik dışı davranış listesi ölçek şeklinde düzenlenerek Antalya ili merkez ilçeleri ilköğretim okulu öğretmenleri çalışma evrenine uygulanmıştır. Ölçme aracının geliştirilmesi süreçlerinde geçerlik ve güvenirlik testleri yapılmış ve sonuç olarak üç faktörlü bir yapı belirlenmiştir. Buna göre birinci faktör 37 maddeden oluşmuş ve insan ilişkileri, rehberlik ve işbaşında yetiştirme olarak adlandırılmıştır. İkinci faktör 22 maddeden oluşmuş ve öğretmen ve ders teftişi olarak adlandırılmıştır. Üçüncü faktör ise teftiş sonrası genel değerlendirme başlığı altında 6 maddeden oluşmuştur. Verilerin analizinde Spss paket programından yararlanılarak parametrik testler kullanılmıştır. Çalışmada sonuç olarak öğretmenlerin, müfettişlerin insan ilişkileri, rehberlik ve işbaşında yetiştirme boyutunda "düşük" öğretmen ve ders teftişi ile teftiş sonrası genel değerlendirme boyutlarında "orta düzeyde" etik dışı davranışlara sahip oldukları belirlenmiştir. Branş, kıdem ve öğrenim durumu değişkenlerine bağlı olarak öğretmenlerin görüşleri arasında farklar olduğu belirlenmiştir. Buna göre branş öğretmenlerinin sınıf öğretmenlerine göre müfettişlerin etik dışı davranışlarına ilişkin görüşleri daha olumsuzdur. Bu öğretmenler arasında 1-5 yıl arası kıdeme sahip öğretmenler 16-21 yıl kıdeme sahip öğretmenlere göre daha olumsuz görüşlere sahiptirler. Ayrıca ön lisans düzeyinde öğrenim gören öğretmenler öğretmen ve ders teftişi boyutunda lisans öğrenimi gören öğretmenlere göre müfettişlerin daha fazla etik dışı davranışlar gösterdikleri kanaatindedir. Bu farkların nedenlerinin açıklanabilmesine ilişkin nitel çalışmalara gereksinim olduğu anlaşılmıştır. Etik dışı davranışlarla başa çıkmada en önemli unsurun bu konuda öğretmenler ve denetmenler arasında ortak anlayış, algı ve beklentilerin oluşturulması olduğu söylenebilir.

Anahtar kelimeler: Etik, Eğitim denetimi, Eğitimde etik, Denetimde etik

GİRİŞ

İnsanlar normlara göre davranmaya zorlanabilirler, ama etik olmaya zorlanamazlar. Bu her kişinin ancak kendi hesabına öğrenebileceği bir şeydir (Kuçuradi, 2000: 32). İnsanlar akıl ve irade sahibi varlıklardır. Neyi, niçin, ne zaman, nasıl yapmaları gerektiğini bu yetilerine dayanarak gerçekleştirdiklerinden dolayı, yaptıkları şuurulu faaliyetlerin hesabını verirler. İnsan iyi ve kötüyü birbirinden

ayırarak bir duyguya da sahip olmasına rağmen iyiyi de, kötüyü de seçebilmektedir (Özen, 2011). Bu seçim sürecinde anahtar kavramın etik olduğu söylenebilir. Bu çerçevede etik, insanların toplumsal yarar, kişisel özellikler, görevler ve ilkeler bağlamında neleri yapıp, neleri yapamayacaklarına ilişkin özenle tasarlanmış iyiye ve kötüye ilişkin standartlar bütünü olarak tanımlanmaktadır (Svara, 2007). Hall (1993) etiği kısaca bireylerin veya örgütlerin diğerlerine göre hareketlerini tanımlayan bir kavram şeklinde tanımlar. Haynes (2002) etiğin uygulamaya yönelik “burada ve şimdi ne yapmalıyım?” gibi ahlaki sorulara odaklandığını ve yanıtları daha geniş, şematik ya da daha kuramsal bir bakış açısından incelerken soru sormanın da ötesine geçmesi yönüyle ahlaktan farklı olduğunu vurgulamaktadır. Bu çerçevede etik, öğrenci-veli, müfettiş-yönetici-öğretmen ve okulun diğer hizmet sağlayan unsurları ile bu öğelerin içinde yer aldığı toplumun karşılıklı beklenti ve ilişkilerinde oluşan sarmalda her bir öğenin güçlü bir şekilde ve diğerlerine güç katarak hedefe kilitlenmesini ve yol almasını sağlayan öz niteliğinde sosyal bir olgu olarak tanımlanabilir. Etik dışı davranışlar da diğer sosyal olgular gibi belli bir fiziksel, sosyal ve kültürel ortama ilişkin kendine özgü özellikler bakımından farklılaşabilir.

Müfettişlerin ve öğretmenlerin etik dışı davranışlarının tanımlanmasında evrensel nitelikli ölçütler birinci referans kaynakları olarak değerlendirilebilir, ancak bunun yanında mesleki ilişki sürecinde kendi anlamlandırma ve karar süreçleriyle oluşturdukları ve hüristik olan başka bir değişle kişinin kendi yaşantılarından öğrendikleri ile geliştirdikleri somut davranışlara dayanan etik kurallar sisteminin de tanımlanmasına ihtiyaç olduğu anlaşılmaktadır (Haynes, 2002; İşgüden ve Çabuk, 2006). Çelik (1999)’in de belirttiği gibi denetmenlik, okul yöneticiliği ve öğretmenlik, mevcut meslekler içinde etik sorumluluğu en fazla olan mesleklerdir (Çelik, 1999). Çünkü etik özellikle insan ilişkilerinin yoğun olduğu çalışma alanlarının temelinde vardır (Aydın, 2000; Smith, 2005). Denetim klasik ya da modern anlamda çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır. Sullivan ve Glanz (2000)’e göre denetim, öğretmenlerin öğrenci başarısını artırmak ve öğretimi geliştirmek üzere yönlendirilmesi sürecidir. Sergiovanni ve Starratt (2002)’a göre ise denetimin amacı öğrencilerin akademik başarılarına etkin bir şekilde katkı sağlamak üzere fırsatların ve okulun kapasitesinin artırılmasına yardımcıdır. Aydın (2000) denetimi, örgütsel eylemlerin kabul edilen amaçlar doğrultusunda, saptanan ilke ve kurallara uygun olup olmadığının anlaşılması süreci olarak ifade etmiştir. Başar (2000)’a göre denetim, birbirine bağımlı olan ve çembersel olarak işleyen durum saptama, değerlendirme, düzeltme, geliştirme öğelerinin bir araya gelmesiyle oluşmaktadır.

Türk Eğitim Sisteminde Denetim Sistemi ve Etik

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’na göre eğitim ve öğretimin denetiminin devletin gözetimi altında yapılacağı hükme bağlanmış ve resmi, özel ve gönüllü her kuruluşun denetimi Milli Eğitim Bakanlığı’na verilmiştir (T.C. Anayasası, 1982. Md. 42; Milli Eğitim Temel Kanunu, [MEB], 1973. Md.56). İl ve ilçelerde görev yapmak

üzere Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun (1992)'un 53. maddesi ile "Eğitim Müfettişleri Başkanlıkları" oluşturulmuştur. Buna göre müfettiş ve müfettiş yardımcılarının görev ve yetkileri rehberlik, iş başında yetiştirme; teftiş, denetim, değerlendirme, araştırma, inceleme, soruşturma ve benzeri konulara yönelik çalışmaları yürütmek şeklinde belirlenmiştir (Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliği, [MEB], 2011). Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, [MEB], 2011a) ile yapılan değişiklikle bu birim "Rehberlik ve Denetim Başkanlığı" İl Eğitim Müfettişleri ise "İl Eğitim Denetmenleri" olarak yeniden adlandırılmıştır (Madde 17, 40, 41). Buna göre müfettişler ve müfettiş yardımcıları, ildeki her derece ve türdeki örgün ve yaygın eğitim kurumları ile il ve ilçe millî eğitim müdürlüklerinin rehberlik, işbaşında yetiştirme, denetim, değerlendirme, inceleme, araştırma ve soruşturma hizmetlerini yürütür (Md. 41-3). Son olarak "Millî Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Denetim Başkanlığı ile Maarif Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliği" ([MEB], 2014)'nde yapılan düzenleme ile müfettiş, maarif müfettişi, müfettiş yardımcısı ise maarif müfettiş yardımcısı olarak adlandırılmıştır. Yine aynı yönetmelikte ve dayanak oluşturan ilgili Kanun Hükmünde Kararnamede belirtildiği gibi müfettişlerin görev alanları Bakanlığın görev alanına giren konularda rehberlik, denetim, inceleme ve soruşturmalar yapmak şeklinde belirlenmiştir ([MEB], 2011a).

Etik ile ilgili Müfettişleri bağlayıcı genel ilkeler "Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri İle Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik" ([MEB], 2005) ve son yönetmelikte de atıf yapılan ([MEB], 2014) "Denetim Görevlilerinin Uyacakları Meslekî Etik Davranış İlkeleri Hakkında Yönetmelik" ([MEB], 2010) ile düzenlenmiştir. Buna göre etik ilkeler tarafsızlık ve nesnellik, eşitlik, dürüstlük, gizlilik, çıkar çatışmasından kaçınma, yetkinlik ve meslekî özen ve nezaket ve saygı olarak belirtilmiştir. Ayrıca bakanlık mevzuatında müfettişlerin etik kavramı ile ilgili uymaları beklenen davranışlara da yer verilmiştir. Bunlardan öğretmenlerin denetimleri ile doğrudan ilgili olanlar özetle şöyledir: a) Yapacakları işler ve görevleri nedeniyle edindikleri gizli bilgi ve belgeleri açıklayamaz ve gizli yazılarını başkalarına yazdıramazlar, b) Müfettişler, meslek ve sıfatlarının gerektirdiği saygınlığı ve güven duygusunu zedeleyebilecek davranışlarda bulunamazlar, c) Teftişler sırasında, meslekî yardım hizmeti dışında, icra işlerine fiilen karışamazlar. d) Teftiş, inceleme veya soruşturma ile doğrudan veya dolaylı şekilde ilgili kimselerin evlerinde konuk olamazlar, hizmet ve ikramları kabul edemezler, kendileriyle alış veriş yapmaktan veya bunlardan borç para almaktan kaçınırlar. Ayrıca beşeri ve sosyal ilişkilerin gerektirdiği hususlar bu hükümlerin dışında tutulduğu belirtilmiş ve kişisel sorumluluk alanı olarak değerlendirilmiştir (Millî Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Tüzüğü, [MEB],1993; MEB, 2011). TEMSEN (2014) tarafından yer verilen etik ilke ve kavramlar arasında genel olarak olgulara dayalı değerlendirme; sevgi ve saygı; dil, din, felsefi inanç, siyasi düşünce ırk cinsiyet ve benzeri sebeplerle ayırım yapmama; adalet, eşitlik, dürüstlük; mesleki saygınlığına zarar vermeyecek bir ilişki tarzı; siyasi parti, ideolojik bir düşünce, mezhep ayrımı yapmama; temel insan hak ve özgürlüklerini gözetme; saygınlık, güven duygusu ve tarafsızlık, kişisel bakım ve görünüm; dil kullanımı, görev biçim ve zamanlaması;

sırdaşlık, eleştirilere açıklık, tutarlılık; görevi suiistimal ve çıkar gözetmemek; özel yaşama saygı; kendini geliştirme, yardımlarını esirgememe; mesleki deneyimlerinden iyi örnekleri paylaşma; öğretmenlere değerli olduklarını hissettirme; küçük düşürücü ifadelerden kaçınma; bilgi ve belgeye dayalı nesnel ve hukuki bir yaklaşım benimseme vurgulanmaktadır.

Türkiye’de denetimde etik konusunda yapılan çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Bunlar arasında bu çalışma ile doğrudan ilgili olanlar şöyledir: Toprakçı Vd.’ (2010) eğitim denetmenleri için ayrı ve bilimsel bir meslek etiği oluşturulması gerektiğini belirtmişlerdir. Kayıkcı ve Uygur (2010) belli bir standarda göre denetleme yapmak, empatide bulunmak, gelişmeleri takip etmek, ileri görüşlü olmak, insan ilişkileri ve iletişim becerilerini kullanmak, ortamın koşullarına göre denetim yapmak, öğretmene değer vermek, öğretmeni geliştirici tavsiyelerde bulunmak, ön yargılı davranmamak, tarafsız olmak ve tutarlı olmak şeklinde etik dışı davranışlar belirlemişlerdir. Pehlivan (1997) bakanlık müfettişleri, lise müdürleri ve öğretmenler arasında, adalet, dürüstlük, saygı boyutunda belirgin fark olmadığını hoşgörü, sorumluluk, demokrasi boyutlarını oluşturan bazı ilkelere ilişkin algılarda farklılıklar olduğunu bulmuştur. Ömür (2005) etik sorunların çözümü için gerekli bir etik sistem oluşturulmasında bazı sıkıntıların olduğunu belirlemiştir. Aksoy (1998) kişisel faklılıklara duyarlılık ve saygı, toplumsal değerlere duyarlılık ve saygı, değer empoze etmeme (dayatma), duygusal iletişimden kaçınma, gizlilik ve bireylere zarardan kaçınma, yenileşme ve değişmeye açık mesleki yeterlilik ve dürüstlük, açıklık, insansal ve bilimsel sorumluluk ve manipüle etmemek şeklinde etik ilkeler belirlemiştir. Demirtaş ve Ersözlü (2007) öğretmenlerin görüşüne göre denetmenlerin rehberlik ve teftiş sürecinde hata düzeltme, ayrımcılık yapma ve teftiş puanı verme konularında etik davranma ile ilgili sorunlar bulunduğunu belirlemişlerdir. Can (2013) öğretmen ve yöneticilerin düşünce, inanç, kılık-kıyafet, fiziksel görüntü, memleket, siyasi ve sendikal referans, açık arama, değer vermeme, azarlama, denetimi haber verme, öğretmen ve öğrencilerde tedirginlik yaratma, öğrencilerin önünde öğretmen değerlendirmesi denetmenlerin öğretmen masasına oturmaları, hemşericilik yapılması, aşağılama, yargılama, küçümseme konularında etik davranış boyutunda önemli sorunlar bulunduğuna işaret etmişlerdir. Çelebi (2012) meslek ahlakı, sağduyu, objektiflik, dürüstlük, sorumluluk adı altında beş etik alt boyut belirlemiştir. Genel olarak denetmenlerin etik davranışlar sergiledikleri ancak dürüst ve objektif davranış, hoşgörü, resmiyet ve gizliliğe önem verme ve öğretmenleri değer verme konularında yeteri kadar etik davranmadıkları anlaşılmıştır. Kartal, Karaköse, Özdemir ve Yirci (2011) nezaket ve saygı etik ilkesinin çok önemli olarak algılandığını, öğretmenlere karşı mütevazı olunması, kibar ve yapıcı eleştiriler yapılmasının arzu edildiğini belirlemiştir.

Bu çalışmada, ilköğretim okullarında görev yapan sınıf ve branş öğretmenlerine ilişkin rehberlik, işbaşında yetiştirme, denetim ve değerlendirme etkinlikleri süresince ve öğretmenlerin görüşlerine göre denetmenlerin etik dışı davranma düzeyleri incelenmiştir. Bu amaçla iki soruya yanıt aranmıştır. 1) Öğretmenlerin görüşlerine göre denetmenlerin etik dışı davranma düzeyleri nedir?

2) Öğretmenlerin görüşleri cinsiyete, bransa, çalışma süresine ve öğrenim durumuna göre farklılık göstermekte midir?

YÖNTEM

Bu araştırma nitel ve nicel araştırma yöntemleri kullanılarak karma olarak desenlenmiştir. Araştırmanın nitel aşaması olgubilim desenindedir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Araştırmanın nicel aşaması ise tarama modelinde desenlenmiştir (Karasar, 2004).

Çalışmanın nitel yöntemle yürütülen birinci aşamasında veri toplamak amacı ile (standardized open-ended interview) görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme formu rehberlik ve işbaşında yetiştirme ile ilgili 7, öğretmen teftişi ile ilgili 9, sınıf ve ders teftişi ile ilgili 12 ve dersliğin eğitim-öğretime hazırlık durumu, eğitim öğretim durumu ile yönetim ve çevre ilişkilerini ayrıntılı olarak betimlemeye yönelik açık uçlu 1 soru maddesi olmak üzere toplam 29 sorudan oluşmuştur. Çalışma grubu amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme ile seçilen farklı okullardan 10 ilköğretim okulu sınıf ve branş öğretmeninden oluşmuştur. Görüşmelerden elde edilen nitel verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır (Kuş, 2007; Mason J. 2002; Patton, 1990; Rubin ve Rubin, 1995; Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Çalışmanın nicel yöntemle yürütülen ikinci aşamasında nitel yöntemle elde edilen ve sınıf teftişi ile ilgili 17 madde, rehberlik ve işbaşında yetiştirme görevleri ile ilgili 43 madde, öğretmen teftişi ile ilgili 23 madde ve ders teftişi ile ilgili 32 maddeden oluşan etik dışı davranışlar listesi beşli-Likert tipi ölçek şeklinde düzenlenmiştir. Ölçeğin birinci bölümünde demografik bilgilere ikinci bölümünde ise etik dışı davranış listesinde yer alan ve dört boyut şeklinde dağılan maddelere yer verilmiştir.

Çalışmanın nicel yöntemle yürütülen ikinci aşamasında araştırmanın evrenini, 2011-2012 Eğitim-Öğretim yılında Antalya ili merkez ilçe sınırları içinde bulunan 159 devlet ilköğretim okulunda görev yapmakta 5460 kadrolu ilköğretim okulu öğretmeni oluşturmuştur. Örneklem, oransız küme örnekleme yolu ile örneklem genişliği tablolarından yararlanılarak yansızlık kuralına göre belirlenmiştir. Buna göre 32 ilköğretim okulunda görev yapan öğretmenler arasından 356 öğretmenin örneklem grubuna alınması yeterli görülmüştür (Balcı, 2001). Sonuç olarak geri dönen 363 ölçekten sağlıklı olan 294 ilköğretim okulu öğretmeni ölçeği değerlendirmeye alınmıştır.

Nicel verilerin analizi ile ilgili olarak öncelikle güvenilirlik ve geçerlik testleri yapılmıştır. İlk olarak ölçeğe uygulanan güvenilirlik testi sonucunda öğretmen ölçeğinin güvenilirlik katsayısı (Cronbach Alpha) .98 olarak bulunmuştur. İkinci olarak ölçeğe açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizinde varimax döndürme yöntemi kullanılmıştır. Faktör analizinde KMO değeri ,977, Bartlett's Test

of Sphericity ise anlamlı ($p < .005$) bulunmuştur. KMO'nun .60'dan yüksek, Bartlett testinin anlamlı çıkması verilerin faktör analizi için uygun olduğunu ortaya koymuştur. Bu açıdan verilerin faktör analizi için uygun olduğu görülmüştür. Açımlayıcı faktör analizinde .40'ın üstündeki faktör yük değerine sahip maddeler analize dahil edilmiştir. Faktör analizi sonuçları tablo 1'de sunulmuştur (Büyüköztürk, 2001; Leech ve diğerleri, 2005, Mason J. 2002; Patton, 1990; Rubin ve Rubin, 1995).

Tablo 1

Denetmenlerin Etik Dışı Davranış Gösterme Düzeyi Ölçeğine İlişkin Faktör Analizi Sonuçları

Faktör I			Faktör II			Faktör III
Md.54. ,824	Md.56. ,693	Md.6. ,618	Md.51. ,803	Md.29. ,616	Md.3. ,667	
Md.55. ,795	Md.20. ,674	Md.53. ,614	Md.49. ,802	Md.60. ,616	Md.10. ,644	
Md.58. ,771	Md.62. ,672	Md.26. ,612	Md.52. ,744	Md.43. ,603	Md.11. ,630	
Md.35. ,769	Md.24. ,668	Md.13. ,602	Md.50. ,736	Md.40. ,599	Md.8. ,620	
Md.22. ,763	Md.21. ,668	Md.1. ,600	Md.46. ,726	Md.64. ,646	Md.2. ,592	
Md.63. ,748	Md.41. ,658	Md.59. ,596	Md.47. ,720	Md.57. ,628	Md.12. ,587	
Md.27. ,742	Md.25. ,654	Md.18. ,591	Md.39. ,714	Md.37. ,627		
Md.34. ,739	Md.17. ,651	Md.15. ,545	Md.33. ,714	Md.36. ,625		
Md.44. ,735	Md.45. ,642	Md.61. ,545	Md.48. ,701	Md.30. ,624		
Md.65. ,725	Md.4. ,641	Md.14. ,544	Md.31. ,676	Md.38. ,623		
Md.19. ,724	Md.5. ,638	Md.7. ,633	Md.28. ,660			
Md.23. ,701	Md.9. ,635	Md.42. ,631	Md.32. ,657			
Md.16. ,697						

Tablo 1'de verilen öğretmen görüşlerinin belirlendiği öğretmen ölçeğinin faktör analizini sonucunda üç faktörlü bir yapı belirlenmiştir. Buna göre birinci faktör 37 maddeden oluşmuş ve insan ilişkileri, rehberlik ve işbaşında yetiştirme olarak adlandırılmıştır. İkinci faktör 22 maddeden oluşmuş ve öğretmen ve ders teftişi olarak adlandırılmıştır. Üçüncü faktör ise teftiş sonrası genel değerlendirme başlığı altında 6 maddeden oluşmuştur. Maddelerle ilgili olarak tanımlanan üç faktörün ortak varyanslarının 0.48 ile 0.75 arasında değiştiği saptanmıştır. Üç faktörün toplam varyansı açıklama oranı % 63.971'dir (Büyüköztürk, 2001; Leech ve diğerleri, 2005, Mason J. 2002; Patton, 1990; Rubin ve Rubin, 1995). Son olarak ölçekte yer alan maddelerin yıldırma davranışlarını ne derece ayırt ettiğine ilişkin alt-üst %27 grupların madde ortalama puanlarının karşılaştırılmasına dayalı t-testi yapılmıştır (Leech ve diğerleri, 2005). Test sonuçları tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2 incelendiğinde öğretmen görüşlerine dayalı olarak geliştirilen ölçekte yer alan tüm maddeler için madde-toplam korelasyonlarının .58 ile .84 arasında değiştiği ve t değerlerinin anlamlı çıktığı görülmektedir. Buna göre ölçekteki

maddelerin güvenilirliklerinin yüksek ve aynı davranışı ölçmeye yönelik oldukları söylenebilir.

Tablo 2

Denetmenlerin Etik Dışı Davranış Gösterme Düzeyi Ölçeği Alt-Üst %27 Grupların Madde Ortalama Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin T-Testi Sonuçları

M. No	M.T. Kor. ¹	t (Üst %27 ve Alt %27) ²	M. No	M.T. Kor. ¹	t (Üst %27 ve Alt %27) ²	M. No	M.T. Kor. ¹	t (Üst %27 ve Alt %27) ²	M. No	M.T. Kor. ¹	t (Üst %27 ve Alt %27) ²
1	765	-19,568*	18	,778	-21,272*	35	,760	-22,948*	52	,680	-11,593*
2	624	-11,581*	19	,785	-25,314*	36	,730	-16,811*	53	,727	-15,904*
3	606	-11,958*	20	,736	-17,918*	37	,757	-17,497*	54	,752	-19,949*
4	769	-21,707*	21	,754	-19,432*	38	,702	-15,166*	55	,712	-19,531*
5	582	-14,551*	22	,751	-23,345*	39	,661	-13,228*	56	,753	-18,877*
6	705	-16,018*	23	,752	-19,670*	40	,728	-16,676*	57	,710	-14,012*
7	742	-19,963*	24	,785	-22,586*	41	,842	-26,179*	58	,770	-19,014*
8	627	-15,645*	25	,804	-24,633*	42	,758	-16,373*	59	,767	-18,977*
9	780	-19,345*	26	,771	-21,907*	43	,691	-14,352*	60	,742	-14,808*
10	676	-14,075*	27	,783	-22,705*	44	,786	-20,481*	61	,680	-12,675*
11	696	-14,720*	28	,721	-14,841*	45	,776	-23,112*	62	,746	18,586*
12	740	-18,077*	29	,697	-14,035*	46	,626	-11,559*	63	,774	-19,998*
13	820	-25,048*	30	,762	-17,839*	47	,691	-12,220*	64	,710	-13,854*
14	691	-15,560*	31	,644	-12,292*	48	,721	-13,744*	65	,748	-19,487*
15	746	-15,641*	32	,718	-16,247*	49	,677	-12,901*			
16	756	-21,265*	33	,697	-12,682*	50	,586	-10,272*			
17	718	-20,552*	34	,814	-25,943*	51	,627	-10,880*			

¹ n=294

² n₁=n₂=79

* p<.001

Öğretmenlerden elde edilen verilerin analizinde SPSS istatistik programından yararlanılmıştır. Araştırmada varyansların eşitliği şartının belirlenmesinde Levene testi kullanılmıştır. Sonuç olarak varyansların eşit olduğu belirlenmiş ve verilerin analizinde yüzde, frekans, aritmetik ortalama, standart sapma, parametrik testlerden ilişkisiz örneklem için t-testi, ilişkisiz örneklem için tek faktörlü varyans analizi (One-Way ANOVA) kullanılmıştır. Tek faktörlü varyans analizi sonucunda gruplar arasında anlamlı farklılık çıkması durumunda farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Post-Hoc testlerinden Scheffe ve LSD testleri yapılmıştır. Anlamlılık testlerinin tümünde p<.05 düzeyi esas alınmıştır. Araştırmada yapılan ilişkisiz örneklem için t-testinde Levene testinin belirlenen anlamlılık düzeyinden büyük olması durumunda iki grubun karşılaştırılmasında eşit varyanslı yaklaşım; küçük olması durumunda ise eşit varyanslı olmayan yaklaşım kullanılmıştır (Büyüköztürk, 2001; Leech ve diğerleri, 2005, Mason J. 2002; Patton, 1990; Rubin ve Rubin, 1995).

BULGULAR

Bu bölümde öncelikle araştırmaya katılan ilköğretim okulu öğretmenlerinin kişisel (Demografik) bilgileri Tablo 3'te sunulmuş daha sonra 1. ve 2. alt problemlere ilişkin bulgular ve yorumlar sunulmuştur.

Tablo 3

İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Demografik Özellikleri

		N	%
Branş	Sınıf Öğretmeni	147	50
	Branş Öğretmeni	147	50
Cinsiyet	Kadın	121	41.2
	Erkek	173	58.8
Kıdem	1-5 yıl	48	16.3
	6-10 yıl	80	27.2
	11-15 yıl	71	24.1
	16-20 yıl	39	13.3
	21 yıl ve üzeri	56	19.0
Öğrenim Durumu	Ön lisans	32	10.9
	Lisans	243	82.7
	Lisansüstü	19	6.4

Tablo 3'te de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyet dağılımı ile branş dağılımlarının bir birine yakın olduğu; genelde 6 yıldan fazla kıdeme sahip oldukları; öğrenim düzeyi olarak ise lisans ağırlıklı oldukları görülmektedir.

1. Öğretmenlerin Görüşlerine Göre Denetmenlerin Etik Dışı Davranma Düzeyleri

İl eğitim denetmenlerinin etik dışı davranma düzeyine ilişkin öğretmen görüşleri tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4

Öğretmenlerin Görüşlerine Göre İl Eğitim Denetmenlerinin Etik Dışı Davranma Düzeyi

Boyutlar	N	\bar{X}	S
İnsan ilişkileri, rehberlik ve işbaşında yetiştirme	294	2,6068	,93917
Öğretmen ve ders teftişi	294	3,2508	,94968
Teftiş sonrası genel değerlendirme	294	3,2523	,96308

Tablo 4'te verilen bulgulara göre öğretmenler, müfettişlerin insan ilişkileri, rehberlik ve işbaşında yetiştirme boyutunda düşük öğretmen ve ders teftişi ile teftiş sonrası genel değerlendirme boyutlarında orta düzeyde etik dışı davranışlara sahip oldukları görüşündedir.

Tablo 5

Öğretmenlerin Görüşlerine Göre I. Faktörü Oluşturan "İnsan İlişkileri, Rehberlik ve İşbaşında Yetiştirme" Boyutunda Denetmenlerin Etik Dışı Davranışları Gösterme Düzeylerine İlişkin Madde Analizi Sonuçları (n=297)

	\bar{X}	Ss
Md.54. Ders teftişi boyunca öğrencilerin önünde öğretmene saygısızlık olarak algılanacak söz ve davranışlar sarf etmeleri	2,6463	1,32605
Md.55. Öğretmene ve öğrencilere karşı selamlaşma vedalaşma ile ilgili nezaketsiz davranışları	2,7211	1,31820
Md.58. Teftiş sonunda sonuçları paylaşırken kaba ve saygısız davranışları	2,6497	1,23779
Md.35. Yöneticilerle öğretmenin özel yaşamı ile ilgili değerlendirmeler yapmaları	2,6259	1,32815
Md.22. Öğretmenleri belirli yayınevlerinin yayınlarını kullanmaya mecbur bırakmaları	2,5272	1,37913
Md.63. Öğrencilerin önünde öğretmenlerin ders işleyiş yöntemlerini ve uygulamalarını küçümsemeleri	2,7993	1,27614
Md.27. Öğretmenleri öğrencilerinin gözünde değersizleştirmeyi amaçlayan söz ve eylemleri	2,6871	1,29743
Md.34. Öğretmenlerin başarısına ilişkin eleştirilerinde onur kırıcı söz ve davranışları	2,7245	1,31243
Md.44. Zümre ve şube öğretmenleri ile ayrı ayrı yapılan toplantılarda kişileri hedef alan küçümseyici ve aşağılayıcı tavırları	2,6224	1,25447
Md.65. Toplantılarda kişi adı vererek kişiye özel olay, durum veya olguları topluluk önünde açıklamaları	2,6837	1,28735
Md.19. Kişilere hitapta nezaketsizlik olarak algılanabilecek tutum ve davranışlar sergilemeleri	2,7857	1,28193
Md.23. Öğretmenler ve zümreler arasında olması gereken işbirliğini görmezden gelmeleri	2,8129	1,24850
Md.16. Müfettişlerin kişisel zafiyet içinde olduğunu ortaya koyan davranışları	2,9388	1,31530
Md.56. Ders teftişi boyunca beğenmeme ve kibir içeren tutum ve davranışlar sergilemeleri	2,8095	1,24112
Md.20. İş başında yetiştirme sürecinde öğrencilere öğretmenlerinin yetersiz olduğunu hissettirecek sözler söylemeleri	2,7551	1,33267
Md.62. Teftiş sonunda zümre ve şube öğretmenleri ile yaptıkları toplantılarda amaçsız olduklarını hissettirmeleri	2,8639	1,24006
Md.24. Öğretmenleri çevre şartlarına uymayan eylem ve etkinlikte bulunmaya zorlamaları	2,8810	1,33837
Md.21. Müfettişlerin okuldaki öğretmenler ve yöneticilerle ilgili dedikodu yapmaları	2,6837	1,37205
Md.41. Bazı öğretmenleri sürekli överken diğerlerini sürekli yermeleri ile ortaya çıkan kayırmacı davranışları	2,9218	1,29478
Md.25. Okul içi veya okul dışı örneklerle kişileri karşılaştırmaları	2,8435	1,29161
Md.17. Öğretmenleri araç gereç ihtiyaçlarını tespit ve tedarikte kendi kaynaklarını kullanmaya zorlamaları	2,9864	1,30886
Md.45. Öğretmen ve öğrenciler üzerinde baskı kurma ve korku iklimi yaratmaları	2,9864	1,34741
Md.4. Teftiş sonunda zümrelerle veya kişisel olarak öğretmenlerle ayrı ayrı yapılan toplantılarda gurur incitici söz ve eylemleri	2,8129	1,30986
Md.5. Mesleki toplantılarda kılık-kıyafet, tutum ve davranışlarda ciddiyete önem vermemeleri	2,7517	1,28641
Md.9. Öğrencilerinin önünde öğretmenlerin öğretim yöntemlerini bilmediklerini ima etmeleri	2,8503	1,30556
Md.7. Mesleki yayın ve gelişmeleri izleme ile ilgili değerlendirmelerinde hakaret içeren bir üslup kullanmaları	2,7381	1,30741
Md.42. Öğretmenlere diğer çalışma arkadaşlarının performanslarını örnek olarak göstermeleri	2,9728	1,23623
Md.6. Müfettişlerin mesleki yayın ve gelişmelere karşı ilgisiz davranışları	2,9592	1,20792
Md.53. Ders teftişi boyunca öğrencilere öğretmenleri ile ilgili bilgi edinmeye yönelik sorular sormaları	2,9660	1,23330
Md.26. Mesleği kötüleme, başarıları göz ardı etme vb. olumsuz söz ve davranışlarla sürekli öğretmenlerin morallerini bozmaları	2,7177	1,30314
Md.13. Öğretmenlerin eğitim ve öğretim ile ilgili olarak sorunları söylemelerini engellemek için küçümseyici, cezalandırıcı ve tehditkâr davranışlar sergilemeleri	2,8469	1,33490
Md.1. Öğretmenlere karşı kırıcı, kaba, küçümseyici ve tehditkâr bir üslup kullanmaları	2,9864	1,28783
Md.59. Sınıfta öğretmene karşı buyurgan bir dil kullanmaları	2,9354	1,27160
Md.18. Gerçekleştirilmesi güç olan bazı öğretim yöntem ve teknikleri önererek öğretmeni zor durumda bırakmaya çalışmaları	3,0476	1,23561
Md.15. Öğretmenlerin görüşlerini ve önerilerini serbestçe dile getirmelerine fırsat vermemeleri	3,1293	1,22417
Md.61. Zümre bazında öğretmenlerini birbiri ile karşılaştırarak değerlendirme yapmaları	3,0612	1,34354
Md.14. Teftişten sonra yapılan toplantılarda tespit edilen bireysel eksikleri tüm öğretmen ve yöneticilere ifşa etmeleri	3,0306	1,32026

Tablo 5'te I. faktörü oluşturan maddelerin madde analizi sonuçlarına göre öğretmenler müfettişlerin insan ilişkileri, rehberlik ve işbaşında yetiştirme boyutunu oluşturan maddelerde düşük düzeyde etik dışı davranış gösterdiklerini düşünmektedir. Öğretmenlerin bu maddeler arasında md.18, Md.15, Md.61, Md.14. te verilen "öğretmeni zor durumda bırakmaya çalışma" ($\bar{x}=3,0476$), "görüşlerini ve önerilerini serbestçe dile getirmelerine fırsat vermeme" ($\bar{x}=3,1293$), "öğretmenler arası karşılaştırma yapma" ($\bar{x}=3,0612$) ve "bireysel eksikleri ifşa etme" ($\bar{x}=3,0306$) konularında denetmenlerin orta düzeyde etik dışı davranışlar sergilediklerine inandıkları görülmektedir. insan ilişkileri, rehberlik ve işbaşında yetiştirme boyutunda öğretmenlerin denetmenlerin en düşük düzeyde etik dışı davrandıklarını düşündükleri konu "öğretmenleri belirli yayınevlerinin yayınlarını kullanmaya mecbur bırakmaları" ($\bar{x}=2,5272$) olmuştur.

Tablo 6

Öğretmenlerin Görüşlerine Göre "Öğretmen ve Ders Teftişi" Boyutunda Denetmenlerin Etik Dışı Davranışları Gösterme Düzeylerine İlişkin Madde Analizi Sonuçları (n=297)

	\bar{X}	Ss
Md.51. Müfettişlerin eğitim öğretim ile ilgili eksik bulmaya şartlanmış olmaları	3,4626	1,23803
Md.49.Teftiş sonunda öğretmenlere yaptıkları değerlendirme ve önerilerinde kendi bildiklerini dayatmaları	3,3095	1,25684
Md.52. Ders teftişinde sorunların gerçek nedenlerine ve sonuçlarına odaklanmaktan kaçınma	3,3265	1,18962
Md.50. Her denetmenin farklı konulara ağırlık ve önem vermesi	3,4898	1,21631
Md.46. Denetim sonunda sadece eksikleri ve olumsuzlukları anlatmaları	3,3469	1,25109
Md.47.Müfettişlerin yaptıkları tespitleri öğretmenlerin bilgi ve becerilerine katkı sağlamak amacıyla kullanmamaları	3,2959	1,16440
Md.39. Öğretmenlerin kendine özgü yönlerini belirlemek için yeterli süre ayırmamaları	3,2381	1,25751
Md.33.Yeterli veri elde etmeden öğretmen başarılarına ilişkin yargılar oluşturmaları	3,3061	1,17779
Md.48. Öğretmenlerin değerlendirilmesinde kullandıkları ölçütlerin farklı olması	3,2381	1,11969
Md.31.Çevre-okul ilişkilerini geliştirme konusunda öğretmenleri yapabileceklerinden fazlasına zorlamaları	3,3129	1,16140
Md.28. Müfettişlerin ders araç gereçleri ile ilgili yeterli donanımına sahip olmadıkları halde de konunun uzmanıymış gibi davranmaları	3,2211	1,23187
Md.32. Müfettişlerin evrak incelemesini öğretmenlerin uygulamalarında bütünlük sağlamak için gereken çabanın yerine ikame etmeleri	3,2517	1,21055
Md.64.Teftiştten önce öğretmenlerle teftiş süreci ile ilgili görüşme yapmamaları	3,2993	1,29802
Md.57.Müfettişlerin derslerine girdikleri farklı sınıfların ve bu sınıflardaki öğrencilerin farklılıklarını dikkate almamaları	3,1701	1,21635
Md.37.Teftiş sonrasında öğretmenlere görüş ve önerilerini ifade etmek için fırsat vermemeleri	3,0889	1,25258
Md.36. Özel eğitim ihtiyacındaki öğrencilerle ilgili rehberlik görevini yalnızca şekil yönünden ele almaları	3,1599	1,24682
Md.30. Müfettişlerin öğretmenlerin kendilerine özgü iletişim tarzlarını dikkate almamaları	3,1905	1,16744
Md.38. Öğretmen başarısını değerlendirmede ağırlıklı olarak yöneticinin görüşünü benimsemeleri	3,0884	1,22502
Md.29. Özel eğitim ile ilgili uzmanlık bilgisine sahip olmak gerektiğini göz ardı etmeleri	3,1701	1,21915
Md.60.Tek taraflı olarak ders teftişinin süresini ve zamanını ihlal etmeleri	3,1497	1,23019
Md.43. Yönetim ile ilgili denetimi evrak incelemesi ile sınırlı tutmaları	3,3061	1,33788
Md.40. Müfettişlerin öğretmenleri önyargıları ile dış görüşlerine göre tanıdıklarını varsaymaları	3,0952	1,27369
Md.3. Problemlerin çözümüne ilişkin geçiştirme niteliğinde öneriler getirmeleri	3,2109	1,14021
Md.10. Öğretmenlerin eğitim öğretim ile ilgili sorunlarını görmezden gelmeleri	3,3231	1,20054
Md.11. Mesleki toplantılarda alınan kararların hayata geçirilmemesi	3,2789	1,17878
Md.8.Sınıftaki araç-gereçlerin tedariki ve kullanımı ile ilgili olumlu katkı sağlamamaları	3,2177	1,14192
Md.2. Öğretmenlerin eğitim ve öğretim ile ilgili çaba ve performanslarını hakkaniyetle değerlendirmemeleri	3,3537	1,19614
Md.12. Öğretmenlerin görüşlerine önem vermediklerini hissettirecek tutum ve davranışları	3,1293	1,24628

Tablo 6'da II. faktörü oluşturan maddelerin madde analizi verilerine göre öğretmen ve ders teftişi boyutunda öğretmenlerin en düşük "öğretmen başarısını değerlendirmede ağırlıklı olarak yöneticinin görüşünün benimsemeleri" ($\bar{x}=3,0884$) ve en yüksek "müfettişlerin eğitim öğretim ile ilgili eksik bulmaya şartlanmış olmaları" ($\bar{x}=3,4626$) olmak üzere bütünde denetmenlerin orta düzeyde etik dışı davranışlar sergiledikleri görüşünde oldukları anlaşılmaktadır.

Tablo 7

Öğretmenlerin Görüşlerine Göre "Teftiş Sonrası Genel Değerlendirme" Boyutunda Denetmenlerin Etik Dışı Davranışları Gösterme Düzeylerine İlişkin Madde Analizi Sonuçları (n=297)

	\bar{X}	Ss
Md.3. Problemlerin çözümüne ilişkin geçiştirme niteliğinde öneriler getirmeleri	3,2109	1,14021
Md.10. Öğretmenlerin eğitim öğretim ile ilgili sorunlarını görmezden gelmeleri	3,3231	1,20054
Md.11. Mesleki toplantılarda alınan kararların hayata geçirilmemesi	3,2789	1,17878
Md.8. Sınıftaki araç-gereçlerin tedariki ve kullanımı ile ilgili katkı sağlamaktan kaçınmaları	3,2177	1,14192
Md.2. Öğretmenlerin eğitim ve öğretim ile ilgili çaba ve performanslarını hakkaniyetle değerlendirmemeleri	3,3537	1,19614
Md.12. Öğretmenlerin görüşlerine önem vermediklerini hissettirecek tutum ve davranışları	3,1293	1,24628

Tablo 7'de III. faktörü oluşturan maddelerin madde analizi verilerine göre teftiş sonrası genel değerlendirme boyutunda da öğretmenlerin en düşük "problemlerin çözümüne ilişkin geçiştirme niteliğinde öneriler getirmeleri" ($\bar{x}=3,2109$) ve en yüksek "öğretmenlerin eğitim ve öğretim ile ilgili çaba ve performanslarını hakkaniyetle değerlendirmemeleri" ($\bar{x}=3,3537$) olmak üzere denetmenlerin orta düzeyde etik dışı davrandıklarına inandıkları görülmektedir.

2. Öğretmenlerin Cinsiyet, Görev, Görevde Çalışma Süresi Ve Öğrenim Durumu Değişkenlerine Göre Müfettişlerin Etik Dışı Davranma Düzeyine İlişkin Görüşleri

Cinsiyet değişkenine ilişkin yapılan t-testi sonucunda anlamlı bir fark bulunmadığı belirlenmiştir. Görev değişkenine ilişkin yapılan t-testi sonucunda ise insan ilişkileri, rehberlik ve işbaşında yetiştirme boyutunda bir fark bulunmazken öğretmen ve ders teftişi ile teftiş sonrası genel değerlendirme boyutlarında fark bulunmuş ve bulgular tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8'de verilen bulgularda da görüldüğü gibi öğretmen ve ders teftişi boyutlarında görev değişkenine göre anlamlı bir fark vardır [$t(292)=1.986, p<.0$]. Buna göre branş öğretmenlerinin ($\bar{x}=3,3602$) sınıf öğretmenlerine ($\bar{x}=3,1413$) göre müfettişlerin etik dışı davranışlarına ilişkin görüşleri daha olumsuzdur. Teftiş sonrası genel değerlendirme boyutunda da görev değişkenine göre anlamlı bir fark

bulunmuştur [t (292)= 1.998, p<.0]. Buna göre branş öğretmenlerinin ($\bar{x}=3,3639$) sınıf öğretmenlerine ($\bar{x}=3,1406$) göre müfettişlerin etik dışı davranışlarına ilişkin görüşleri daha olumsuzdur.

Tablo 8

Öğretmenlerin Görev Değişkenine Göre İl Eğitim Denetmenlerinin Etik Dışı Davranma Düzeyine İlişkin Görüşleri

Boyutlar		N	\bar{X}	Sd	df	t	p
Öğretmen ve ders teftişi	A.Sınıf öğretmeni	147	3,1413	1,00387	292	1.986	.048
	B.Branş öğretmeni	147	3,3602	,88209			
Teftiş sonrası genel değerlendirme	A.Sınıf öğretmeni	147	3,1406	1,02122	292	1.998	.047
	B.Branş öğretmeni	147	3,3639	,89072			

Görevde çalışma süresine bağlı olarak öğretmenlerin müfettişlerin etik dışı davranma düzeyine ilişkin görüşlerini belirlemek üzere yapılan tek yönlü ANOVA testine göre öğretmen ve ders teftişi ile teftiş sonrası genel değerlendirme boyutlarında bir fark bulunmamıştır. İnsan ilişkileri, rehberlik ve işbaşında yetiştirme boyutunda belirlenen görüşler ise tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9

Öğretmenlerin Görevde Çalışma Süresi Değişkenine Göre İl Eğitim Denetmenlerinin Etik Dışı Davranma Düzeyine İlişkin Görüşleri

Boyutlar		N	\bar{X}	S	F	p	Fark
İnsan ilişkileri, rehberlik ve işbaşında yetiştirme	A.1-5 yıl	48	2,9595	,91085	3,632	,007	A-D
	B. 6-10 yıl	80	2,7044	,95664			
	C.11-15 yıl	71	2,5185	,90063			
	D.16-21 yıl	39	2,2620	1,00133			
	E. 21+ yıl	56	2,5174	,85167			

Tablo 9’da verilen bulgulara göre görevde çalışma süresine göre öğretmenler müfettişlerin etik dışı davranma düzeylerine ilişkin görüşleri arasında fark vardır [F(4-289)= 3,632, p<.05]. Görüşler arasındaki farkın kaynağını belirlemek üzere yapılan Post-Hoc testlerinden Scheffe testinin sonuçlarına göre 1-5 yıl arası kıdeme sahip öğretmenler ($\bar{x}=2,9595$) 16-21 yıl kıdeme sahip öğretmenlere göre ($\bar{x}=2,2620$) daha olumsuz görüşlere sahiptirler. Bu çalışmanın gerek nitel gerekse nicel aşamalarında elde edilen veriler farkın kesin kaynağını belirlemeye olanak vermemektedir. Bu bakımdan konunun yeniden derinlemesine araştırılmasında ihtiyaç vardır. Bununla birlikte genel olarak kıdem arttıkça “duyarsızlaşma-önemsememe” davranışının gelişmesi veya aksine “görmezden gelme” tercihi farkın oluşmasında kaynak olarak düşünülebilir.

Öğrenim durumu değişkenine bağlı olarak öğretmenlerin müfettişlerin etik dışı davranma düzeyine ilişkin görüşlerini belirlemek üzere yapılan tek yönlü ANOVA testine göre İnsan ilişkileri, rehberlik ve işbaşında yetiştirme ile teftiş sonrası genel değerlendirme boyutlarında fark bulunmamıştır. Öğretmen ve ders teftişi boyutunda belirlenen farka ilişkin bulgular tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10

Öğretmenlerin Öğrenim Durumu Değişkenine Göre İl Eğitim Denetmenlerinin Etik Dışı Davranma Düzeyine İlişkin Görüşleri

Boyutlar		N	\bar{X}	S	F	p	Fark
Öğretmen ve ders teftişi	A. Ön lisans	32	3,5909	,78365	3,282	,039	A-B
	B. Lisans	243	3,1869	,96149			
	C. Lisansüstü	19	3,4952	,93301			

Tablo 10'da verilen bulgulara göre ön lisans düzeyinde öğrenim gören öğretmenler ile lisans düzeyinde öğrenim gören öğretmenler arasında görüş farkı bulunmaktadır [$F(2-291) = 3,282, p < .05$]. Görüşler arasındaki farkın kaynağını belirlemek üzere yapılan Post-Hoc testlerinden LSD testinin sonuçlarına göre ön lisans düzeyinde öğrenim gören öğretmenler ($\bar{x} = 3,5909$) öğretmen ve ders teftişi boyutunda lisans öğrenimi gören öğretmenlere göre ($\bar{x} = 3,1869$) müfettişlerin daha fazla etik dışı davranışlar gösterdikleri kanaatindedir. Bu konuda ortaya çıkan fark müfettişlerin teftiş sürecinde ön lisans düzeyinde öğrenim gören öğretmenlere karşı davranışlarının diğer gruplara göre farklılık gösterdiğini düşündürmektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada ilköğretim okullarında görev yapan sınıf ve branş öğretmenlerinin kendi etik kavramsallaştırmaları çerçevesinde denetmenlerin etik dışı davranma düzeylerine ilişkin görüşleri incelenmiştir. Çalışmada elde edilen verilere göre genel olarak öğretmenler, müfettişlerin insan ilişkileri, rehberlik ve işbaşında yetiştirme boyutunda "düşük" öğretmen ve ders teftişi ile teftiş sonrası genel değerlendirme boyutlarında "orta düzeyde" etik dışı davranışlara sahip oldukları belirlenmiştir. Öte yandan branş öğretmenlerinin sınıf öğretmenlerine göre; az kıdemi olan öğretmenlerin daha çok kıdemi olan öğretmenlere göre ve ön lisans öğrenimine sahip öğretmenlerin lisans öğrenimini tamamlamış öğretmenlere göre müfettişlerin etik dışı davranışlarına ilişkin görüşlerinin daha olumsuz olduğu belirlenmiştir. Bu konularda ortaya çıkan bu görüş farklılıklarının açıklanabilmesi için nitel çalışmalarla elde edilecek verilere ihtiyaç vardır.

Alanyazınında bu konuda yapılan çalışmalarda tanımlanan etik davranışların bu çalışmada tanımlanan etik dışı davranışlarla içerik bakımından benzer ve farklı yönleri olmakla birlikte birbirine yakın sonuçların elde edildiği görülmektedir. Bu çalışmalarda da büyük ölçüde denetmenlerin "genellikle" ve "orta düzeyde" etik dışı

davranışlar sergiledikleri belirlenmiştir (Dağlı ve Akyıldız, 2009; Erdem ve Eroğlu, 2012; Kahraman, 2003; Uğurlu, 2010). Kahraman (2003) öğrencilerin yanında öğretmenleri eleştirmekten kaçınma, bireye nezaketle yaklaşma, kusur aramama, iletişim yeterliliği ile ilgili küçük düşürücü yorum yapmaktan kaçınma, uzman olduğu alanla sınırlı kalma, kişisel kazanç sağlamaya çalışmaktan kaçınma, tutarlı davranma, korku yaratmaktan kaçınma, ayrımcılık içeren davranışlardan kaçınma, soruşturmalarda tanık olacak kimselere yönlendirmede bulunmama, kendi politik amaçlarını dayatmama, şikâyetçinin gizliliğini sağlama, insan haklarını ve özgürlüklerini kısıtlayacak davranışlardan kaçınma, kayıt güvenliğini sağlama konularında bazen etiğe uygun davrandıklarını; okul personelinin performanslarını adil biçimde değerlendirmesi konularında nadiren etiğe uygun davrandıklarını belirlemiştir. Dağlı ve Akyıldız (2009) denetmenlerin cinsiyet ayrımı yapma, denetim zamanını önceden haber verme, değerlendirmelerini kişisel görüşe dayandırma, tutarlı davranma, soruşturma süresince korku yaymaktan kaçınma, önyargılı davranma, kusur arama konularında etik yeterliğe az sahip olduklarını; saygılı bir dil kullanma, kendi uzmanlık alanı ile sınırlı kalma, zamanında derse girme, yetkisini aşmama, hediye kabul etme, özlük haklarını engelleyici tavır takınmama, inanç ve vicdan özgürlüğüne saygı, kanaati bilgi ve bulguya dayandırma, öğretmenlerin yeterliklerine ilişkin küçük düşürücü davranışlardan kaçınma, özel yaşama ilişkin bilgi istememe konularında orta düzeyde etiğe uygun davrandıklarını belirlemişlerdir. Erdem ve Eroğlu (2012) görüşlerine göre denetmenlerin öğretmenlere karşı davranışlarında her şeyi ben bilirim" tavrı sergilememe, nezaket ve kibarlık, kararlı tutumlar sergileme, öğretmeni sindirmekten kaçınma konularında yeterli; kanun ve yönetmeliklere göre hareket etme, dış görünüme özen gösterme konularında ise yetersiz olduklarını belirlemişlerdir. Uğurlu (2010) denetmenlerin adaletli davranma, özel yaşamı ile mesleki yaşamını ayırma, gizliliğe önem verme, objektif davranma, tarafsızlık, ikram kabulü, hukuka uygunluk, önyargılı olmama, değerlendirmelerini belgelere dayandırma, özel gereksinimlerini işe karıştırmama, korku yayma ve saygı uyandırma konularında orta düzeyde; resmi davranma ile tertip ve düzen konularında ise yüksek düzeyde etiğe uygun davrandıklarını belirlemiştir.

Bütünde değerlendirildiğinde, etik dışı davranışlara ilişkin görüşlerin farklı sosyo-ekonomik ve kültürel çevrelerde benzer özellikler gösterebildikleri gibi farkındalık ve duyarlılık temelinde kendine özgü algı ve düşüncelerle farklılaşabilen yanları da ortaya çıkabilmektedir. Bu araştırmada ve farklı şehirlerde yapılmış olan araştırmalar içerik ve sonuç bakımından bu görüşü destekler niteliktedir. Her iki durumda da denetmenlerin etik dışı davranış sergilemelerine ilişkin olumsuz görüşlerin bulunması üzerinde dikkatle durulmasını gerektiren bir sorunun varlığına işaret etmektedir. Sorunun ortaya çıkmasında sorunun mevcudiyetine ilişkin farkındalık ile görevin gerektirdiği yetkinlik ve yeterlik düzeyi öncelikli olarak değerlendirilmesi gereken nedenler arasında sayılabilir. Bu durumun zamana ve koşullara bağlı olarak değişkenlik gösterebileceği de dikkate alındığında genelde etik konusunun özelde de etik davranışlara veya etik dışı davranışlara ilişkin algı ve görüşlerin okul ve yerel temelli olarak süreç odaklı değerlendirilmesi gereken bir

olgusu olduğu anlaşılmaktadır. Denetmenlerle öğretmenler arasında etik kavramı üzerinde anlayış, algı ve beklentilerde ortaklık sağlamak adına bilimin işe koşulması ve bu yolla oluşturulacak bir “eğitim denetmeni etik ilkeler listesi” (Toprakçı Vd., 2010) sorunun tespiti, teşhisi ve düzeltilmesi konusunda başat bir ihtiyaç olarak değerlendirilebilir.

Kaynakça

- Aydın, M. (2000). Çağdaş Eğitim Denetimi. Ankara: PEGEM A Yayıncılık.
- Aksoy, H. (1998). Eğitim Denetiminde Etik Boyut. Yayımlanmamış Y. L. Tezi. İnönü Ün. S.B.E. Malatya: Türkiye
- Balcı, A. (2001). Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem, Teknik ve İlkeler. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Başar, H. (2000). Eğitim Denetçisi.(5. Basım). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Büyüköztürk Ş. (2001). Deneysel Desenler: Öntest-Sontest Kontrol Grubu Desen ve Veri Analizi. 1.Baskı, Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Can, E. (2013) Eğitim kurumlarının denetiminde karşılaşılan etik dışı uygulamalar Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi-8. Ulusal Eğitim Yönetimi Kongresi - 07 - 09 Kasım, İstanbul, Türkiye.
- Çelebi, N. (2012). Eğitim denetmenleri ile Bakanlık denetmenlerinin etik davranışlarına ilişkin öğretmen görüşleri. International Journal of Human Sciences [Online], (9)2, 667-690.
- Çelik, V. (1999). Eğitimsel Liderlik. Ankara: PegemA Yayıncılık,
- Demirtaş, Z. ve Ersözlü, A. (2007). İlköğretim okulu öğretmenlerinin görüşleri bağlamında teftiş sürecinde etik (Tokat ili örneği). Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları, 6 (1), 89-94.
- Dağlı, A., ve Akyıldız, S. (2009). İlköğretim öğretmenlerinin görüşlerine göre ilköğretim denetmenlerinin etik davranışları. Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 13, 27-38.
- Erdem, A. R. ve Eroğlu, G. E. (2012) Sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre ders denetiminde eğitim müfettişlerinin öğretmene ilişkin tutumları. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 31 (I), 13-26.
- İşgüden B. ve Çabuk, A. (2006) Meslek etiği ve meslek etiğinin meslek yaşamı üzerindeki etkileri. Sosyal Bilimler Dergisi, 9 (16) 59-86.
- Hall, W. D. (1993). Making The Right Decision: Ethics For Managers. John Wiley & Sons, Inc. Canada.
- Haynes, F. (2002). Eğitimde Etik (The Ethical School, 1998). (1.Basım). (S. K. Akbaş, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Kahraman, N. (2003). İlköğretim Müfettişlerinin Mesleki Etik İlkeleri ve Bu Etik İlkelere Uyuma Düzeyleri. Yayımlanmamış Y. L. Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara: Türkiye.
- Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri İle Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik (2005). Resmi Gazete, 25785.
- Karasar, N. (2004). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kartal, E. S., Karaköse, T., Özdemir, T. Y. ve Yirci, R. (2011). Öğretmen görüşlerine göre eğitim müfettişlerinin sahip olması gereken mesleki etik ilkeler. III. Uluslararası katılımlı Eğitim

Denetimi Kongresi, 22-24 Haziran 2011, Mersin Üniversitesi Çiftlikköy Kampusu, Mersin: Türkiye

- Kayıkçı, K. ve Uygur, Ö. (2010). İlköğretim okullarının denetimde mesleki etik. II. Uluslararası Katılımlı Eğitim Denetimi Kongresi. Bildiri Kitabı. P. 289-299. Kütahya: Nobel Yay. Dağ.
- Kuçuradi, İ. (2000). Felsefi Etik ve 'Meslek Etikleri'. Ed. Tepe, H. Etik ve Meslek Etikleri (ss.17-32). Ankara: Felsefe Kurumu Yayınları.
- Kuş, E. (2007). Nicel-Nitel Araştırma Teknikleri. 2. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Leech, N. L., Barrett, K. C. ve Morgan, G. A. (2005). SPSS for Intermediate Statistics: Use and Interpretation. Second ed. London: Lawrance Erlbaum Associates, Publishers.
- Mason J. (2002). Qualitative Researching. 2nd. Ed. London: Sage Publications Ltd.
- MEB (1973) Millî Eğitim Temel Kanunu Kanun Numarası: 1739. Resmî Gazete, 14574.
- MEB (1993) Millî Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Tüzüğü. Kanun Numarası: 3797. Resmî Gazete, 21501.
- MEB (2010). Denetim Görevlilerinin Uyacakları Meslekî Etik Davranış İlkeleri Hakkında Yönetmelik. Resmî Gazete, Sayı: 27699.
- MEB (2011). Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliği. Resmî Gazete, 27974.
- MEB (2011a). Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. Karar Sayısı: KHK/652, Sayı: 28054.
- MEB (2014) Millî Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Denetim Başkanlığı ile Maarif Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliği, Resmî Gazete, Sayı: 29009.
- Ömür, Ş. (2005). İlköğretim Denetmenlerinin Denetim Sürecinde Karşılaştıkları Etik Sorunları Algılama Düzeyleri. Yayınlanmamış Y. L. Tezi. Fırat Üniversitesi. S. B. E. Elazığ: Türkiye.
- Özen, Y. (2011). Etik mi? ahlak mı? modernite mi? medeniyet mi? (Değerler Eğitimine Sosyal Psikolojik Bir Yaklaşım). Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 3,(5), 63-87
- Patton, M., Q. (1990). Qualitative Evaluation and Research. California: 2nd.Ed. Sage Pub. Inc. USA.
- Pehlivan, İ. (1997). Eğitim Yöneticilerinin Etik Davranışları Üzerine Bir Araştırma. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara: Türkiye.
- Rubin, H. and Rubin, I. (1995). Qualitative Interviewing: the Art of Hearing Data. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Sergiovanni, T. J. and Starratt R. J. (2002). Supervision A Redefinition. 7th. Edition. McGraw-Hill, Inc., United States.
- Smith, M., H. (2005). The Legal, Professional, and Ethical Dimensions of Higher Education. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins. A wolters Kluwer Company.
- Sullivan, S and Glanz, J. (2000). Supervision that improves teaching: strategies and techniques. California: Corwin Press, Inc.
- Svara, J. H. (2007), The ethics primer for public administrators in government and nonprofit organization. Arizona: Jones and Bartlett Publishers.
- T.C. Anayasası (1982) Kanun No: 2709.
- TEMSEN (2014) İlköğretim Müfettişleri Etik İlkeleri [Internet-31.01.2014]
http://www.temsen.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=48&Itemid=78.

- Toprakcı, E., I. Cakırer, A. Bilbay, E. Bağcivan & Ilkay Bayraktutan (2010) Kuram ve Uygulamada Eğitim Denetmenleri Meslek Etiği. Educational Policy Analysis and Strategic Research, V 5,N 1, 2010. <http://www.inased.org/epasad/v5n1/EPASADv5n1.pdf>
- Uğurlu, C. T. (2010). Öğretmenlerin eğitim müfettişlerinin etik davranışlarına ilişkin görüşleri. E-International Journal of Educational Research, 1 (2), 66-78.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. 6. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Teachers' Views about the Extent Those Inspectors Behave Unethical

Assoc.Prof.Dr. Ali Sabanci
Akdeniz University-Türkiye
alisabanci@akdeniz.edu.tr

Esra Yücel (M.A.)
The Ministry of National Education-Turkey
esrayucel02@gmail.com

Extended Abstract

Purpose: Ethics has been referred as well-based standards of right and wrong that prescribe what humans ought to do in terms of duties (behaviours expected of persons who occupy certain roles), principles (fundamental truths that form the basis of behaviour) and specific virtues (qualities that define what a good person is) or benefits to society (actions that produce the greatest good for the greatest number). The purpose of this study is to determine teachers' views about the extent that inspectors behave unethical in relation to teachers' ethics conceptualization. In order to gather data, the specific questions addressed were 1) what do teachers think about the extent that inspectors behave unethical in relation to teachers' ethics conceptualization? And 2) Do their views differ according to gender, specialized field, seniority and education variables?

Method: This research was conducted by both qualitative and quantitative methods. The data were gathered through an interview questionnaire developed by the researchers the items of which were derived out of a qualitative procedure. The data were gathered from teachers working in the primary schools located in the central districts of Antalya in 2011-2012 education years. In determining the sample, cluster sampling was used. The size of the sample was determined using sample-size tables and the participants were chosen by random sampling. First of all the questioner was tested by means of validity and reliability. As a result three factors were determined and named as 1) human relations, guidance and on-the job training, 2) supervision of teachers and lessons and 3) evaluation after inspection dimensions. The data were analyzed using SPSS package statistic programme. Frequency, percentage, mean, standard deviation and parametric tests such as One-Way ANOVA and t-test were used in the analysis.

Results: As a result, the findings show that teachers believed that supervisors showed low level of unethical behaviours in human relations, guidance and on-the job training dimension. On the other hand, teachers reported that they behaved unethically moderately in "teachers' and lessons' inspection" and "evaluation after inspection dimensions". The findings also showed that their views varied according to branch, seniority and education variables. This finding implies that there is a need for further qualitative studies in order to explain the reasons.

Conclusion and Recommendations: When compared with the items included in the studies conducted in the same issue, it can be asserted that there are similar and different concepts. However, according to the results found in this study and other studies it is clear that teachers believed that inspectors behave unethically “usually” in some cases and moderately in most cases. This fact raises the question of unethical behaviours reflected by awareness or not. In order to cope with unethical behaviours in their relations there is a strong need about a common awareness of the issue.

Keywords: Ethics, Supervision, Ethics in education, Ethics in supervision

